

Arthur van Schendelstraat 696
3511 MJ Utrecht
Postbus 9022
3506 GA Utrecht

+31(0)30 231 34 31
office@rutgers.nl
www.rutgers.nl
www.rutgers.international

BIC ABNA NL 2A
IBAN NL18 ABNA 0496 3238 22
KvK 41193594

Utrecht, september 2020

Auteurs: Jenneke van Ditzhuijzen en Elsbeth Reitzema

© Rutgers 2020

**Relationele en seksuele vorming
in het basisonderwijs anno 2020**
Resultaten onderzoek onder schoolleiders

Aanleiding

In het kader van '15 jaar Week van de Lentekriebels' hebben we onderzocht wat er op Nederlandse basisscholen wordt gedaan aan relationele en seksuele vorming. Hierbij hebben we vooral gekeken naar de vorm die scholen hieraan geven, of ze ouders betrekken, wat er aan bod komt in de lessen relationele en seksuele vorming en tenslotte of ze hiermee tevreden zijn en waar ze eventueel nog tegenaan lopen.

De steekproef

In totaal hebben 414 schoolleiders in februari 2020 een online vragenlijst ingevuld, die was uitgezet door DUO Onderwijsonderzoek. De steekproef was representatief voor alle Nederlandse scholen wat betreft vakantieregio en denominatie. In Tabel 1 staan de beschrijvende gegevens van de representatieve steekproef.

Tabel 1 Beschrijvende gegevens van de scholen waarvan schoolleiders meededen aan het onderzoek (n=412)

	Aantal scholen	
Regio		
Noord	160	39%
Midden	144	35%
Zuid	108	26%
Denominatie		
Openbaar & algemeen bijzonder	150	36%
Rooms-katholiek	114	28%
Protestants-christelijk	117	28%
Overig confessioneel	31	8%
Type school		
Basisonderwijs	389	94%
Speciaal onderwijs (SO/SBO/SVO)	23	6%
Percentage kinderen met een migratie-achtergrond		
0-25%	331	80%
26-50%	41	10%
51-75%	15	4%
76-100%	18	4%
Weet niet	7	2%
Geeft seksuele vorming		
Ja	281	68%
Soms	121	29%
Nee	10	2%

Geven scholen relationele en seksuele vorming?

Verreweg de meeste scholen (98%) doen iets aan relationele seksuele vorming. Van de 10 scholen (2%) die geen relationele en seksuele vorming geven, zeggen er 4 dat het thema volgens hen al in andere lesmethodes zit. Voor 2 scholen geldt dat ze hier geen ruimte, tijd of geld voor hebben, en 1 school had eerst andere prioriteiten om de school op peil te krijgen. Er was 1 school die aangaf dat ze geen relationele en seksuele vorming geven vanwege weerstand vanuit ouders of leerkrachten, en een andere school vond het niet passen op de school, maar meer iets voor het voortgezet onderwijs. Van deze 10 scholen zijn er 3 van plan om in de toekomst wel relationele en seksuele vorming te gaan geven.

Hoe krijgt relationele en seksuele vorming op school vorm?

Als eerste is gevraagd op welke manier er aandacht wordt gegeven aan seksuele vorming. Slechts 10% geeft alleen incidenteel aandacht aan seksuele vorming, bijvoorbeeld naar aanleiding van een voorval of wanneer het opkomt door vragen vanuit de kinderen. De overige 90% van de scholen geeft structureel aandacht aan seksuele vorming, waarbij de meerderheid (71%) dit in een projectperiode doet. Hiervan kiest een deel (65%) ervoor om dit uitsluitend in een projectperiode te doen, en de overige 6% gebruikt daarnaast nog andere methoden door het jaar heen (Zie Tabel 2).

Tabel 2 Op welke manier wordt aandacht gegeven aan relationele en seksuele vorming op school?

	Aantal scholen	
Alléén incidenteel (n.a.v. vragen kinderen, of na voorval)	42	10%
Structureel	360	90%
Met een methode	228	55%
Zonder methode	132	33%
Indien structureel, hoe? (n=360)		
In een projectperiode	233	65%
Het hele jaar door	69	19%
Projectperiode + het hele jaar door	21	6%
Alleen in reguliere lesmethodes (bijv. biologie, kanjertraining (1x))	22	6%
Alleen in groep (7 en) 8	15	4%
Meedoen aan de Week van de Lentekriebels		
Elk jaar	115	29%
Af en toe (bijv. om het jaar)	109	27%
Nee	178	44%

Scholen doen al gemiddeld 4,5 jaar mee met de Week van de Lentekriebels (range 1-15 jaar), áls ze meedoen, wat geldt voor in totaal 56% van de scholen in dit onderzoek. Bijna een derde doet ieder jaar mee. Er zijn 178 scholen (44%) die nooit meedoen met de Week van de Lentekriebels, maar hiervan doet de meerderheid wel aan structurele relationele en seksuele vorming, hetzij door het hele jaar, hetzij in een andere projectperiode.

Zoals in Tabel 3 te zien is, start al 44% van de scholen in groep 1 met relationele en seksuele vorming. Vanaf groep 5 is dit gestegen tot 52%, en in groep 8 geeft 95% van de scholen relationele en seksuele vorming.

Tabel 3 In welke groepen wordt er relationele en seksuele vorming gegeven? (n=402)

	Aantal scholen	
Groep 1	178	44%
Groep 2	180	45%
Groep 3	184	46%
Groep 4	187	47%
Groep 5	208	52%
Groep 6	256	64%
Groep 7	354	86%
Groep 8	380	95%
Weet niet	19	5%

Worden ouders bij relationele en seksuele vorming betrokken?

Ouders worden in bijna driekwart van de gevallen betrokken bij relationele en seksuele vorming (Tabel 4). De meeste scholen informeren ouders met een nieuwsbrief, schoolkrant, e-mail of via school-apps zoals Parro. Daarnaast organiseren sommige scholen inloop- of voorlichtingsbijeenkomsten voor ouders; sommige scholen doen dit in de vorm van een thema-avond of theateervoorstelling.

Tabel 4 Worden ouders bij het onderwerp relationele en seksuele vorming betrokken? (n=402)

	Aantal scholen	
Nee	103	26%
Informatie verstrekken: via nieuwsbrief, schoolkrant, e-mail of app	256	64%
Face to face: we gaan met ouders in gesprek, bijv. op een ouderavond	69	17%
Incidenteel	10	2%

Welke inhoud heeft de relationele en seksuele vorming op scholen?

Van de 228 (55%) scholen die rapporteren een methode te gebruiken voor relationele en seksuele vorming, gebruikt 40% een erkende lesmethode. Kriebels in je Buik is de meest gebruikte (39%), daarna volgen Girls' choice (3%), VeiligWijs (2%) en Boys R Us (1%).

Zoals te zien in Tabel 5, tellen de aantallen niet op tot 228, omdat meerdere scholen meer dan één methode gebruiken. Zo zijn er weliswaar 54 scholen (24%) die de Kanjertraining geven (wat niet een erkende methode is voor relationele en seksuele vorming), maar er is slechts 1 school die uitsluitend de Kanjertraining geeft bij wijze van seksuele vormingsmethode. Als derde meest genoemde methode wordt Dokter Corrie genoemd (18%), maar ook Dokter Corrie wordt vooral náást andere methoden gebruikt. Slechts 6 scholen (3%) gebruiken uitsluitend Dokter Corrie.

Tabel 5 Welke lesmethodes worden gebruikt op uw school? (n=228)

	Aantal scholen	
Kriebels in je buik	88	39%
Kanjertraining	54	24%
Dokter Corrie	42	18%
Wonderlijk gemaakt	38	17%
Vreedzame school	34	15%
Kwink	33	14%
Relaties & Seksualiteit	29	13%
Leefstijl	25	11%
Liefdesplein	15	7%
Vlaggensysteem	13	6%
Girls'choice	3	1%
VeiligWijs	2	1%
Boys R Us	1	0%
Anders*	47	21%

*Andere lesmethodes die genoemd zijn (door minder dan 15 scholen): KiVa, Naut, LEF, PAD, Driestar, etc.

Noot: de percentages in deze tabel tellen niet op tot 100%, omdat veel scholen meerdere methoden gebruiken.

De onderwerpen die het meest aan bod komen tijdens de lessen relationele en seksuele vorming (Tabel 7) zijn vriendschap (93%), verliefdheid en verkering (91%) puberteit (87%), en seksuele weerbaarheid (79%). Het onderwerp dat het minst aan de orde komt in de lessen, is seksueel plezier. Slechts 33% van de scholen besteedt hier op enig moment aandacht aan.

Tabel 6 Welke onderwerpen komen tijdens de lessen relationele en seksuele vorming aan de orde? (n=402)

	Aantal scholen	
Vriendschap	372	93%
Verliefdheid en verkering	367	91%
Puberteit	348	87%
Seksuele weerbaarheid	316	79%
Voortplanting	310	77%
Verschillen en overeenkomsten tussen jongens en meisjes (genderrollen)	308	77%
Seksuele diversiteit (LHBTI+)	262	65%
Veilige seks	246	61%
Seksueel plezier	134	33%

Hoe waarderen scholen de relationele en seksuele vorming op hun school?

Scholen vinden over het algemeen (83%) van zichzelf dat zij voldoende aandacht geven aan relationele en seksuele vorming, dat leerkrachten voldoende zijn toegerust om relationele en seksuele vorming te geven (84%), en de meerderheid (66%) is tevreden met de inhoud van de relationele en seksuele vorming (zie Tabel 8).

Tabel 7 Hoe beoordelen schoolleiders de relationele en seksuele vorming op hun eigen school? (n=402)

	Aantal scholen	
Hoeveelheid aandacht voor RSV		
Voldoende tot veel	335	83%
Onvoldoende	65	16%
Tevreden met de inhoud van de RSV		
Tevreden	266	66%
Neutraal	105	26%
Ontevreden	22	5%
Kennis en vaardigheden leerkrachten om RSV te geven		
Voldoende tot veel	336	84%
Onvoldoende tot weinig	47	12%

De overgrote meerderheid (91%) wil de komende jaren doorgaan met het relationele en seksuele vorming. Veel schoolleiders geven aan dat ze het wel belangrijk vinden, maar het vaak toch nog geen prioriteit heeft. Sommige schoolleiders realiseren zich dat seksuele vorming momenteel een te kleine plek heeft in het onderwijs. Andere schoolleiders vinden juist dat er al zoveel gevraagd wordt van leerkrachten en het curriculum, en dat het primair een taak is van de ouders.

Van de 402 scholen loopt bijna een derde (31%) ergens tegenaan als het gaat om het geven van relationele en seksuele vorming. De belangrijkste zaken waar schoolleiders tegenaan lopen zijn:

- weerstanden bij ouders.
- omgaan met culturele en religieuze verschillen.
- weerstanden bij leerkrachten.

Conclusie

De resultaten van de peiling laten zien dat verreweg de meeste basisscholen (98%) iets doen aan relationele seksuele vorming; 90% doet dit structureel in een projectperiode of door het hele jaar heen. Slechts 25% van de scholen geeft structurele seksuele vorming door het hele jaar heen. Meer dan de helft van de basisscholen (56%) doet mee aan de Week van de Lentekriebels. Echter, er is

ruimte voor verbetering aangezien slechts 40% van de scholen een erkende lesmethode gebruikt. Ook komen nog niet alle thema's van seksuele vorming in de lessen aan de orde.

Uit de peiling blijkt dat minder dan de helft (44%) van de scholen in groep 1 lessen geeft. Vanaf groep 5 is dit meer dan de helft (50%) en in groep 8 is dit gegroeid tot 95%. Dat betekent dat 66% dus nog niet vanuit een doorlopende leerlijn aandacht besteedt aan seksuele vorming. Daar is nog veel winst te behalen.

Daarnaast geeft een derde (31%) van de schoolleiders aan dat ze uitdagingen ervaren bij het geven van relationele en seksuele vorming, zoals de afstemming met ouders, weerstanden bij leraren (handelingsverlegenheid) en omgaan met diversiteit in de klas. Het ministerie van VWS zet hier sterk op in met de stimuleringsregeling Gezonde Relaties en Seksualiteit: scholen kunnen daarbij ondersteuning vragen voor bijvoorbeeld deskundigheidsbevordering van het team.

Met de peiling is via zelfrapportage gevraagd wat er op school gebeurt aan relationele en seksuele vorming. De peiling geeft een indicatie op de inhoud en kwaliteit van de lessen, maar biedt onvoldoende diepgang. Opvallend is dat de resultaten in lijn zijn met het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (Omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit, 2016), waarin zij concluderen dat het onderwijsaanbod nog weinig doelgericht is en niet geborgd is in een doorlopende leerlijn.

Op het thema seksuele diversiteit is een verschil zichtbaar tussen het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs en deze peiling. In het onderzoek van de Inspectie wordt geconcludeerd dat 86% van de basisscholen aandacht besteedt aan seksuele diversiteit, terwijl in deze peiling dit percentage lager uitkomt op 65%.

Rutgers pleit dan ook voor vervolgonderzoek dat inzicht biedt in de kwaliteit van het seksuele vormingsonderwijs.